

О. М. Грицино,  
к. е. н., доцент кафедри фінансів підприємств, КНЕУ ім. В. Гетьмана

## ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ЛІЗИНГУ І ОРЕНДИ В УКРАЇНІ

**У статті розглянуто актуальні проблемні питання оподаткування операцій з фінансового лізингу (оренди) та операційного лізингу (оренди) в Україні, визначено основні податкові чинники, які стримують подальший розвиток лізингових і орендних відносин в Україні.**

**This article reviews the current issues of taxation of financial and operational leasing transactions in Ukraine, it also investigates the key taxation factors restraining the further development of leasing in Ukraine.**

*Ключові слова: лізинг, фінансовий лізинг, фінансова оренда, операційний лізинг, операційна оренда, оподаткування операцій фінансового лізингу (оренди), оподаткування операцій операційного лізингу (оренди).*

*Key words: leasing, financial leasing, financial lease, operational leasing, taxation of financial and operational leasing / (lease) transactions.*

### ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ І АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Важливою умовою розвитку ринку лізингових послуг є створення ефективного законодавства, яке сприятиме підвищенню ділової активності всіх учасників лізингу, у тому числі лізингових компаній, українських виробників основних засобів та потенційних лізингоутримувачів.

Протягом 2008—2009 р. ринок лізингу в Україні значно зменшився, на що головним чином, вплинула світова криза. Сучасний аналіз ринку лізингу свідчить про його пошавлення [11; 12] як в кількісному, так і у вартісному вигляді договорів з фінансового лізингу. Кількість укладених договорів фінансового лізингу за 2010 рік збільшилась на 69,4% у порівнянні з 2009 р. У вартісному вираженні обсяг укладених договорів у 2010 році збільшився у порівнянні з минулим роком майже вдвічі і склав 4,97 млрд грн. Вартість діючих договорів фінансового лізингу станом на кінець 2010 р. збільшилась на 3,3 млрд грн. у порівнянні з кінцем 2009 р. і становить 30,5 млрд грн. В кількісному вираженні обсяг діючих договорів на кінець 2010 р. становить 19573 угоди. Серед договорів фінансового лізингу у 2010 р., як і

раніше, переважають угоди в галузі транспорту (59,36%), сільського господарства (12,99%), будівництва (8,26%) та сфері послуг (4,97%). Найбільшим попитом серед предметів лізингу користується транспорт (51,83%), а також сільськогосподарська техніка (12,85%). Джерела фінансування лізингових операцій в поточному періоді в основному сформовані за рахунок позичкових коштів, в тому числі банківських кредитів (86,60%), причому їх питома вага збільшилась на 22,1% у порівнянні з минулим роком; відповідно, питома вага власних коштів лізингових компаній у порівнянні з минулим роком зменшилась більш ніж на 22% і становить 13,15% [12].

В Україні потенційний попит на лізингові послуги Світовим банком оцінюється від 12 до 50 млрд дол. США. В той же час повному відновленню та стабілізації ринку лізингових послуг заважають податкова дискримінація і законодавчі неузгодженості [стор. 43, 8].

Сучасні наукові дослідження щодо оподаткування лізингових і орендних операцій постійно здійснюються вченими, зокрема: вітчизняними — Н.М. Внуковою [6], О.С. Бадзим [5], Т.Г. Логутовою [8], і російськими — В.Д. Газман [7], Т.Г. Філософовой [9] та іншими.

**Таблиця 1. Вплив фінансового і операційного лізингу (оренди) на фінансові результати, активи і капітал учасників операцій**

Вид лізингу-учасник лізингових операцій / форма звітності	Баланс (форма №1) *	Звіт про фінансові результати (форма №2) *
<b>Операційний лізинг (оренда).</b> Відображення операцій у звітності <u>лізингодавця</u>	Основні засоби залишаються на балансі. Нараховує амортизаційні відрахування. (А) АВ ↑ (вартість ОЗ ↓) (П) НП ↓ на суму АВ Надходження платежів: (А) ГК ↑ (П) НП ↑	До складу витрат включає амортизаційні відрахування. У складі доходів враховує отримані лізингові (орендні) платежі, які є платою за користування наданим майном. Витрати: АВ Доходи: лізингові платежі - %
<b>Операційний лізинг (оренда).</b> Відображення операцій у звітності <u>лізингоотримувача</u>	Сплата платежів: (А) ГК ↓ (П) НП ↓	Витрати: лізингові платежі (%)
<b>Фінансовий лізинг (оренда).</b> Відображення операцій у звітності <u>лізингодавця</u>	<b>Передача у лізинг:</b> (А) ОЗ ↓ і ДтЗ ↑ <b>Надходження платежів, у т.ч.:</b> 1) погашення боргу: (А) ГК ↑ і ДтЗ ↓ 2) отримання відсотків: (А) ГК ↑ (П) НП ↑	Доходи: лізингові платежі (%)
<b>Фінансовий лізинг (оренда).</b> Відображення операцій у звітності <u>лізингоотримувача</u>	<b>Отримання у лізинг:</b> (А) ОЗ ↑ (П) КтЗ ↑ <b>Нарахування АВ:</b> (А) АВ ↑ (тобто ОЗ ↓) (П) НП ↓ <b>Сплата платежів, у т.ч.:</b> 1) погашення боргу: (А) ГК ↓ і КтЗ ↓ 2) сплата відсотків: (А) ГК ↑ (П) НП ↑	Витрати: АВ Витрати: лізингові платежі (%)
Позначення до Таблиці 1: (А) і (П) – актив і пасив відповідно; АВ – амортизаційні відрахування; ОЗ – основні засоби; ГК – грошові кошти; ДтЗ і КтЗ – дебіторська і кредиторська заборгованість відповідно; НП – нерозподілений прибуток.		

Це зменшує обсяг податку на прибуток і податкове навантаження на лізингоотримувача.

При оперативному лізингу (оренді) нарахування амортизаційних відрахувань здійснюється лізингодавцем. У разі ремонту майна, переданого в лізинг (оренду), лізингоотримувач нараховує амортизаційні відрахування на вартість ремонту і поліпшення таких засобів, як на окремий об'єкт амортизації.

Відмінностей з оподаткування операцій лізингу і оренди не повинно існувати і вони відсутні в українському податковому законодавстві, оскільки такі операції практично ідентичні за своєю економічною суттю. Проте економічне тлумачення сутності операцій з фінансового лізингу і фінансової оренди є дещо різним в нормативно-правових актах України, що утруднює ідентифікацію операцій.

У деяких нормативних

актах по, різному надаються визначення операцій з фінансової оренди і операцій з фінансового лізингу. Так, в Податковому Кодексі не відрізняють операції фінансового лізингу і операції з фінансової оренди і їх ознаки є однаковими. Проте в ЗУ "Про фінансовий лізинг" надається інше визначення операціям з фінансового лізингу, ніж те, яке наведено в податковому законодавстві України. Крім того, операції фінансового лізингу згідно Господарського кодексу і ЗУ "Про фінансовий лізинг" визнаються операціями з інвестування. Проте в податковому законодавстві для операцій з інвестування коштів передбачено пільгове оподаткування, але не для операцій з фінансового лізингу, які згідно податкового законодавства не визнаються операціями з інвестування і оподатковуються на загальнозстановлених підставах. Отже, операції з фінансового лізингу і операції з фінансової оренди — це різні операції згідно нормативних актів. Особливих відмінностей у визначеннях оперативної оренди і лізингу згідно різних нормативно-правових актів не спостерігається, отже, можна вважати операції операційної оренди і операційного лізингу ідентичними.

Як видно з табл. 2 визнання лізингу фінансовим за податковим і спеціальним законодавством України є різним. Це утруднює ідентифікацію лізингових операцій. Крім того, в ЗУ "Про фінансовий лізинг" наведено спеціальні права і обов'язки лізингодавців і лізингоотримувачів, які захищають інтереси сторін. Тож учасники

## МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

На основі результатів аналізу та оцінки системи оподаткування операцій з фінансового і операційного лізингу та оренди надати пропозиції щодо підвищення ефективності застосування таких послуг через удосконалення системи їх оподаткування.

## ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним з найважливіших факторів впливу на розвиток підприємницької діяльності є оподаткування. Операції з фінансового і операційного лізингу та оренди оподатковуються за визначеними в законодавстві схемами і мають свої особливості, що впливають як із економічної сутності даних операцій, так і з особливостей податкового законодавства України.

З економічної точки зору повинні бути особливості оподаткування операцій з фінансового лізингу (оренди) і операційного лізингу (оренди), оскільки такі операції по-різному впливають на фінансові результати учасників операцій. Вплив операцій з фінансового і операційного лізингу (оренди) на фінансові результати, активи і капітал учасників схематично подано в табл. 1.

Однією з відмінностей при оподаткування операцій з фінансового лізингу (оренди) є включення лізингоотримувачем до складу витрат з метою визначення оподаткованого прибутку амортизаційних відрахувань, що нараховуються згідно податкового законодавства.

операцій зацікавлені у визнанні операцій як фінансового лізингу, а не фінансової оренди, оскільки це ніяким чином не вплине на механізм оподаткування таких операцій, але їх права будуть захищені ЗУ "Про фінансовий лізинг". Це уповільнює розвиток лізингових (орендних) операцій в Україні.

Податковим кодексом визначено порядок оподаткування лізингових операцій, учасниками яких є дві особи — лізингодавець і лізингоотримувач, тоді як ЗУ "Про фінансовий лізинг" передбачено три учасники таких операцій — продавець (постачальник) майна, лізингодавець і лізингоотримувач.

Постачальником (продавцем) майна, що передається у фінансовий лізинг, може бути резидент України або нерезидент України, в разі придбання майна за кордоном. Ніяких пільг з оподаткування особам, що продають майно на умовах подальшої передачі його у фінансовий лізинг, не існує. Такі операції для продавця майна є звичайними операціями з продажу (передачі) майна і оподатковуються на загальнозстановлених підставах. Це не робить фінансовий лізинг привабливим для українських виробників основних засобів та імпортерів засобів виробництва і таким чином уповільнює розвиток фінансового лізингу в Україні.

Оскільки фінансовий лізинг є механізмом, через який можливо досить швидко і суттєво оновити основні засоби українських виробників, то відсутність пільгового оподаткування для продавців (постачальників) майна при здійсненні операцій з фінансового лізингу не робить такі операції привабливими для них. Це уповільнює оновлення основних засобів українських підприємств і негативно впливає на розвиток ринку фінансового лізингу та ринку основних засобів в Україні.

Податковим законодавством України не передбачено пільг з оподаткування

**Таблиця 2. Ознаки фінансового лізингу і фінансової оренди згідно загальногосподарського і податкового законодавства України**

Ознака / Нормативний акт	Податковий кодекс [2]	ЗУ «Про фінансовий лізинг» [3]
Визначення поняття	Ототожнює поняття «фінансовий лізинг» і «фінансова оренда»	Оперує тільки поняттям «Фінансовий лізинг»
Мінімальна кількість сторін-учасників договору фінансового лізингу	Дві сторони: лізингодавець і лізингоотримувач	Три сторони: лізингодавець, лізингоотримувач і продавець (постачальник) майна
Мінімальна кількість сторін-учасників договору фінансового лізингу	Дві сторони: лізингодавець і лізингоотримувач	Три сторони: лізингодавець, лізингоотримувач і продавець (постачальник) майна
Статус особи	Юридичні і фізичні особи можуть мати статус як лізингоодержувача, так і лізингодавця	Лізингодавець – юридична особа, лізингоодержувач – фізична або юридична особа.
Умови визнання лізингу (оренди) фінансовим	Лізинг або оренда вважаються фінансовими при виконанні одної або більше умов: - строк, протягом якого амортизується не менш як 75 відсотків первісної вартості об'єкта лізингу і лізингоодержувач зобов'язаний придбати його у власність; - або залишкова вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії лізингового договору становить не більше 25 відсотків його вартості, що діє на початок строку такого договору; - або на момент закінчення дії договору лізингу сума лізингових платежів дорівнює первісній вартості об'єкта лізингу або перевищує її; - або майно виготовлене за замовленням лізингоотримувача і не може бути використаним іншими особами після закінчення дії договору лізингу.	Лізинг вважається фінансовим якщо виконуються такі умови: 1) лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника); 2) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі)

лізингових і орендних операцій, хоча операції з фінансового лізингу Господарським кодексом і ЗУ "Про фінансовий лізинг" визнано операціями з інвестування. Лізингові та орендні операції оподатковуються на однакових умовах, при цьому оподаткування фінансово-

**Таблиця 3. Системи оподаткування операцій з фінансового лізингу (оренди) і операційного лізингу (оренди) [2; 7, с. 153]**

Показник	Фінансовий лізинг (оренда)	Операційний лізинг (оренда)
Податкові наслідки передачі майна у лізинг (оренду)	Прирівнюються до продажу майна в момент його передачі і оподатковуються як операції з продажу майна. Податкові наслідки: лізингодавець (орендодавець) збільшує доходи і нараховує податкові зобов'язання з ПДВ, а лізингоотримувач (орендар) включає вартість об'єкта фінансового лізингу до складу основних засобів.	Передача майна в операційний лізинг не змінює податкових зобов'язань лізингодавця (орендодавця) та лізингоотримувача (орендаря)
Зміна балансової вартості основних засобів	Лізингоотримувач (орендар) включає вартість об'єкта фінансового лізингу до складу основних засобів з метою амортизації, за наслідками податкового періоду, в якому відбувається така передача.	Не відбувається зміна балансової вартості основних засобів, крім випадку ремонту орендованого (переданого у лізинг) майна. Вартість ремонту амортизується особою, яка його проводила згідно умов договору.
Податкові наслідки сплати лізингових	При нарахуванні лізингового платежу орендодавець збільшує доходи, а орендар збільшує витрати на таку частину лізингового платежу, яка дорівнює сумі процентів або комісій, нарахованих на вартість об'єкта фінансового лізингу (без урахування частини лізингового платежу, що надається в рахунок компенсації частини вартості об'єкта фінансового лізингу), за наслідками податкового періоду, у якому здійснюється таке нарахування. Лізингові і орендні платежі оподатковуються податком на додану вартість.	

го лізингу (оренди) і операційного лізингу (оренди) здійснюється за різними схемами, оскільки такі операції є різними за своєю економічною суттю і мають різний вплив на фінансові результати учасників (табл. 1).

Розглянемо порядок оподаткування операцій з фінансового і операційного лізингу (оренди).

Як видно з табл. 3 і табл. 1, відображення операцій з фінансового лізингу (оренди) і операційного лізингу (оренди) і їх вплив на фінансові результати учасників договору є практично однаковими в податковому і фінансовому обліку.

При цьому слід сказати, що датою отримання доходів у вигляді орендних/лізингових платежів (без урахування частини лізингового платежу, що надається в рахунок компенсації частини вартості об'єкта фінансового лізингу) за майно, що передано платником податку в оренду або лізинг, є дата нарахування таких доходів, яка встановлена відповідно до умов укладених договорів [2, с. 137]. Отже, фактична несплата нарахованого платежу все одно збільшує дохід і оподатковуваний прибуток лізингодавця (орендодавця). При цьому зростання його грошового потоку не відбувається, що може негативно позначитись на ліквідності лізингодавця (орендодавця).

Негативним для всіх учасників договору фінансового лізингу (оренди) є визнання операцій з фінансового лізингу (оренди) операціями з продажу в момент передачі майна. Доходи лізингодавця (орендодавця) значно зростають при передачі майна у фінансовий лізинг (оренду), що збільшує оподатковуваний прибуток і податок на прибуток, але надходження грошових коштів не відбувається. Надходження грошових коштів як компенсації вартості цього майна буде відбуватись на протязі строку дії договору, в сумах і по строках, що передбачені в цьому договорі. Тобто при передачі майна у фінансову оренду у орендодавця буде відбуватись іммобілізація грошових коштів на суму податку на прибуток, що зростає завдяки збільшенню доходу на вартість переданого у фінансову оренду майна. Це є однією з причин вимоги щодо сплати авансового внеску до передачі майна у фінансову оренду. В Україні він складає щонайменше 15% і може досягати 40% у урахування всіх витрат. Це необхідно для сплати всіх податкових зобов'язань лізингодавця (орендодавця), але спричиняє іммобілізацію грошових коштів у лізингоотримувача.

Позитивним для всіх учасників договору лізингу є дозвіл на включення до складу витрат будь-яких витрат із страхування об'єкта фінансового або оперативного лізингу, як складової лізингового платежу, за умови якщо це передбачено договором [2; 6, с. 140]. Проте діє обмеження щодо таких витрат: вони можуть здійснюватись в межах звичайної ціни страхового тарифу, що діє на момент укладення такого страхового договору. Процес визначення ціни як "звичайної" є достатньо трудомісткий, складний і неоднозначний, що також може викликати труднощі при визначенні об'єкта оподаткування учасників лізингового договору.

Для операцій з фінансової і операційної оренди включення до складу витрат будь-яких витрат із страхування об'єкта оренди не передбачено Податковим кодексом. Враховуючи це, для всіх учасників договору

більш вигідним є визнання операції як лізингових, а не орендних (особливо це стосується фінансової оренди).

### ВИСНОВКИ

З метою подальшого розвитку лізингових і орендних операцій в Україні необхідно:

— на законодавчому рівні закріпити однозначне визначення дефініції "фінансовий лізинг";

— з метою активізації українських виробників і імпортерів основних засобів у операціях з фінансової оренди, на законодавчому рівні надати сторонам фінансової оренди такі ж права і повноваження, як і лізингодавцям і лізингоотримувачам;

— збільшення доходів для визначення оподаткованого прибутку та формування податкових зобов'язань з ПДВ у лізингодавця здійснювати не в момент передачі майна за договором фінансового лізингу або оренди, а поступово, протягом строку дії договору і відповідно до встановленого графіку сплати лізингових платежів, частиною яких є оплата вартості майна;

— з метою уникнення іммобілізації грошових коштів, до складу доходів, що розраховуються для визначення оподаткованого прибутку, включати фактично сплачені, а не нараховані лізингові платежі.

### Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV із змінами та доповненнями.
  2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.
  3. Закон України "Про фінансовий лізинг" в редакції Закону N 1381-IV (1381-15) від 11.12.2003.
  4. Наказ Міністерства фінансів України "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 "Оренда" N 181 від 28.07.2000 із змінами та доповненнями.
  5. Бадзим О.С., Древуш А.Р. Удосконалення функціонування ринку лізингових послуг // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 9(111). — С. 182—189.
  6. Внукова Н.М., Бадзим О.С., Череватенко В.А. Оцінка можливостей розвитку фінансового лізингу в Україні // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 9. — С. 49—58.
  7. Газман В.Д. О плазе лизинга в России: налоговые аспекты // Финансы. — 2011. — № 1. — С. 24—28.
  8. Логутова Т.Г., А.В. Остоушко, В.О. Альошина Нормативно-економічні принципи стимулювання міжнародних лізингових операцій // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 3(105). — С. 38—44.
  9. Философова Т.Г. Возможности и перспективы развития лизингового бизнеса на международных рынках // Международная экономика. — 2011. — № 1. — С. 42—48.
  10. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua/ua/publications/best/?pid=2986>
  11. Електронний ресурс. — Режим доступу: [http://www.leasing.org.ua/ua/bulletin/survey\\_2010\\_1/](http://www.leasing.org.ua/ua/bulletin/survey_2010_1/)
  12. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua/ua/bulletin/> — Підсумки діяльності лізингодавців за 2010 рік.
- Стаття надійшла до редакції 05.05.2011 р.*